

Beata Molo

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

ORCID 0000-0002-4924-8950

beata.molo@interia.pl

Zagraniczna polityka energetyczna współczesnych Niemiec: uwarunkowania–cele–instrumenty

Wstęp

Niemcy pokrywają około dwóch trzecich zapotrzebowania na energię surowcami pochodzącymi z importu. Zakłada się, że rozwój odnawialnych źródeł energii i wzrost efektywności energetycznej (w ramach procesu transformacji energetycznej, *Energiewende*) ograniczą zależność od importu paliw kopalnych oraz wpłyną na zwiększenie bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego państwa. Ponadto pokrycie zapotrzebowania na energię ze źródeł odnawialnych ma doprowadzić do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, a co za tym idzie – zrealizowania ambitnych celów polityki klimatycznej. Niemniej jednak w perspektywie krótko- i średniookresowej Niemcy będą nadal opierać się na imporcie źródeł energii – ropy naftowej, gazu ziemnego czy węgla kamiennego. Stąd też zastosowanie instrumentów polityki zagranicznej powinno pomóc sprostać wyzwaniu zapewnienia dostaw energii do Niemiec, przyczyniając się również do promowania transformacji energetycznej we współpracy dwu- i wielostronnej.

Zamierzeniem autorki jest przedstawienie uwarunkowań, celów i instrumentów zagranicznej polityki energetycznej RFN. W tym kontekście stawia się pytania badawcze: Czy istnieje koncepcja zagranicznej polityki energetycznej Niemiec? Jakie instrumenty polityki zagranicznej służą również realizacji niemieckich interesów energetycznych? Ponadto w artykule uwzględniono kwestię definiowania zagranicznej polityki

energetycznej. Aby zrealizować cel badawczy i udzielić odpowiedzi na powyższe pytania zastosowano metodę czynnikową, analizę zawartości oraz analizy historyczno-porównawcze. Metody czynnikowej użyto do identyfikacji czynników wpływających na zagraniczną politykę energetyczną Niemiec; przy tym zastosowane zostało podejście indukcyjne, polegające na analizie ilościowych wskaźników bilansu paliwowo-energetycznego, które należy uwzględniać w procesie kreowania tej polityki. Na podstawie analizy zawartości dokumentów i materiałów zamieszczonych na stronach internetowych przeprowadzono rekonstrukcję założeń, celów i instrumentów zagranicznej polityki energetycznej Niemiec. Analizy historyczno-porównawcze były użyteczne przy dokonywaniu porównania celów polityki energetycznej RFN formułowanych na przestrzeni kolejnych lat, które nie pozostawały bez wpływu na rozwijanie „polityki zagranicznej w dziedzinie energii”. Przeanalizowane zostały dokumenty rządowe oraz druki Bundestagu, dane statystyczne dotyczące sytuacji energetycznej Niemiec i raporty, jak również artykuły, studia i komentarze. Uwzględniono wyniki własnych badań nad polityką i bezpieczeństwem energetycznym Niemiec. Artykuł jest podsumowaniem badań realizowanych w ramach projektu *Zagraniczna polityka energetyczna Niemiec: determinanty–cele–instrumenty*¹.

Zagraniczna polityka energetyczna – konceptualizacja

Pojęcie zagraniczna polityka energetyczna wiąże obszar gospodarki – sektor energetyczny – z polityką zagraniczną. Punktem wyjścia definiowania zagranicznej polityki energetycznej powinno być pojęcie polityki zagranicznej, polityki energetycznej oraz bezpieczeństwa energetycznego.

Polityka zagraniczna to rodzaj zewnętrznej aktywności państwa; stanowi złożony proces formułowania i realizacji interesów własnego państwa w stosunku do innych państw lub organizacji międzynarodowych (szerzej uczestników stosunków międzynarodowych) za pomocą określonych metod i środków działań².

Polityka energetyczna traktowana jest jako „całokształt decyzji podejmowanych przez rządy bądź wyznaczone urzędy i instytucje, których celem jest stworzenie warunków do właściwego rozwoju i funkcjonowania sektora energetycznego. Dotyczą one procesu produkcji, dystrybucji i konsumpcji paliw i energii oraz obejmują fazy planowania i kształtowania systemu energetycznego, jak również tworzenia regulacji i ich implementacji”³. Trójkąt celów polityki energetycznej obejmuje bezpieczeństwo

¹ Badania dofinansowano ze środków przeznaczonych na działalność statutową Wydziału Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego nr WPAiSM/DS/5/2018.

² Por. m.in: A. Antoszewski, R. Herbut (red.), *Leksykon politologii*, Wydawnictwo atla 2, Wrocław 2004, s. 331; R. Zięba (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Adam Marszałk, Toruń 2005, s. 14; J. Ahmed, *The Theoretical Significance of Foreign Policy in International Relations – An Analyses*, „Journal of Critical Eeviews” 2020, t. 7, nr 2, <http://www.jcreview.com/fulltext/197-1583132694.pdf> (dostęp: 20 kwietnia 2020).

³ B. Molo, *Polityka bezpieczeństwa energetycznego Niemiec w XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2013, s. 25.

dostaw, konkurencyjność (dostępność i cena energii) i zrównoważony rozwój (ochrona środowiska i klimatu). Kluczowe są zasoby surowców energetycznych, ale także np. technologie czy infrastruktura, będące zarówno instrumentami realizacji polityki energetycznej, jak i jej przedmiotem działania.

Pojęcia „bezpieczeństwo energetyczne”, „bezpieczeństwo zaopatrzenia energetycznego” i „bezpieczeństwo dostaw” są często używane zamiennie w kontekście dostępności źródeł energii oraz technologii niezbędnych do ich przerobu, dystrybucji i użytkowania. Bezpieczeństwo energetyczne można zdefiniować jako niezawodność dostaw energii przy ekonomicznie uzasadnionym poziomie cen i zachowaniu wymaganych parametrów jakościowych oraz warunków ochrony środowiska i klimatu⁴. Przy czym „długoterminowe bezpieczeństwo energetyczne jest głównie związane z terminowymi inwestycjami w dostarczanie energii zgodnie z rozwojem gospodarczym i potrzebami środowiskowymi”, zaś „krótkoterminowe bezpieczeństwo energetyczne koncentruje się na zdolności systemu energetycznego do szybkiego reagowania na nagłe zmiany w równowadze popytu i podaży”⁵.

Zasoby surowców energetycznych stanowią podstawę kreowania i realizacji zagranicznej polityki energetycznej. W literaturze przedmiotu dokonuje się rozróżnienia między zagraniczną polityką energetyczną zorientowaną na popyt (*nachfrageorientiert*) i zorientowaną na podaż (*angebotsorientiert*). Przy czym zagraniczną polityką energetyczną zorientowaną na popyt prowadzą państwa, które są w zasadzie niezależne od importu nośników energii, posiadają zasoby surowców energetycznych, które są w dużej części eksportowane, a dochody z ich eksportu mają niemały udział w budżecie państwa. Państwa dywersyfikują rynki na potrzeby eksportu oraz wykorzystują instrumenty gospodarcze i polityczne, aby ustanawiać struktury, które zapewnią popyt na surowce energetyczne i stałe dochody. Natomiast zagraniczną politykę energetyczną zorientowaną na podaż prowadzą państwa, które są zależne od importu nośników energii. Dlatego też rozwijały strategie polityki zagranicznej nakierowane na pewną i zdywersyfikowaną podaż surowców energetycznych, jak i zapewnienie stabilnych dostaw po korzystnej cenie⁶. W tym przypadku zagraniczna polityka energetyczna obejmuje zarówno problem „bezpieczeństwa energetycznego”, jak i jego rozwiązania, które niejako narzucają instrumenty wykorzystywane do realizacji założonych celów. Aby zabezpieczyć surowce energetyczne dla swojej gospodarki państwa dążą do wyeliminowania zakłóceń w dostawach zwłaszcza poprzez dywersyfikację źródeł i rodzajów dostaw, wykorzystywanie magazynów, efektywność energetyczną i oszczędzanie energii. W celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu energetycznego strategia państwa koncentruje się głównie na zapobieganiu zakłóceniom w dostawach poprzez tworzenie współzależności

⁴ B. Molo, *Problem zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Niemiec w kontekście stopniowej rezygnacji z użytkowania elektrowni jądrowych*, „Przegląd Zachodni” 2013, nr 2 (9347), s. 69. Por. J. Pollak, *Europas Energiesicherheit: zwischen Binnenmarkt, Interdependenz und strategischen Herausforderungen*, „Integration” 2020, nr 1, s. 7.

⁵ Za: F. Umbach, *Europäische Energiesicherheit im Wandel. Globale Megatrends und ihre Auswirkungen*, Aktuelle Analyse, 67, Hans-Seidel-Stiftung, 2017, s. 8.

⁶ S. Liedtke, *Die Ölversorgungssicherheitspolitik der USA und der VR China. Eine theoriegeleitete Analyse angebotsorientierter Energieaussenpolitik*, Springer VS, Wiesbaden 2019, s. 62.

między państwami oraz zapewnieniu współpracy politycznej i gospodarczej⁷. W procesie realizacji zagranicznej polityki energetycznej zorientowanej na podaż wykorzystuje się środki polityki zagranicznej państwa zależnego od importu, których użycie powinno skutkować zwiększeniem bezpieczeństwa dostaw, zapewnieniem korzystnych cen energii względnie poszerzeniem udziału rodzimych firm w wydobywaniu i transporcie surowców energetycznych z zagranicy⁸.

Uwzględniając powyższe, zagraniczną politykę energetyczną można określić jako realizowanie głównego celu polityki energetycznej (bezpieczeństwo dostaw) w relacjach z innymi aktorami międzynarodowymi. Inaczej mówiąc, przez pojęcie zagranicznej polityki energetycznej rozumie się wysiłki państw w celu zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego za pomocą środków polityki zagranicznej. Pojęcie to łączy w sobie realizację interesów energetycznych przy jednoczesnej możliwości oddziaływania politycznego państwa, tj. koordynacji interesów energetycznych w strukturach politycznych. Przy czym w centrum są starania o zabezpieczenie określonego wolumenu dostaw głównie poprzez dywersyfikację dostawców, szlaków i form transportu, jak nowe rurociągi czy dostawy gazu skroplonego (LNG)⁹. Ponadto celem jest promowanie współpracy energetycznej dwu- (poprzez kontakty z administracjami innych państw) i wielostronnej (w instytucjach międzynarodowych). Z tym, że promowanie współpracy energetycznej w stosunkach dwustronnych jest realizowane m.in. poprzez wspieranie przedsiębiorstw w ubieganiu się o koncesje na eksploatację złóż gazu ziemnego i/lub ropy naftowej, budowanie infrastruktury transportowej surowców energetycznych, jak również rozwoju energetyki odnawialnej i zwiększania efektywności energetycznej¹⁰.

Instrumenty zagranicznej polityki energetycznej można zdefiniować jako środki, metody i sposoby postępowania stosowane dla osiągnięcia założonych celów. Obejmują one: umowy dwustronne z państwami-producentami, państwami-konsumentami energii i państwami tranzytowymi surowców energetycznych, umowy wielostronne (w celu regulacji zagadnień związanych z kształtowaniem stabilności bezpieczeństwa energetycznego), członkostwo w organizacjach międzynarodowych, bilateralne dialogi względnie partnerstwa z państwami: producentami, konsumentami i tranzytowymi surowców energetycznych, dialogi prowadzone na międzynarodowych forach energetycznych, udział w wielostronnych inicjatywach na rzecz rozwoju i rozpowszechniania technologii energetycznych przyjaznych dla klimatu. Przy wykorzystaniu poszczególnych instrumentów rozstrzygający jest potencjał państwa i uwarunkowania zewnętrzne (międzynarodowe).

⁷ M. Lochhead, *Interpretation in Foreign Energy Policy*, 13 października 2013, <http://docplayer.net/185950110-Interpretation-in-foreign-energy-policy.html> (dostęp: 30 kwietnia 2020).

⁸ S. Liedtke, *Die Ölversorgungssicherheitspolitik...*, s. 67.

⁹ O. Geden, S. Dröge, *Integration der europäischen Energiemärkte. Notwendige Voraussetzung für eine effektive EU-Energieaussenpolitik*. „SWP-Studien”, 13 maja 2010, s. 7–8.

¹⁰ Por. A. Goldthau, *Energy Diplomacy in Trade and Investment of Oil and Gas*, w: A. Goldthau, J.M. Witte (red.), *Global Energy Governance: the New Rules of the Game*, Brookings Institution Press, Washington 2010, s. 45–57.

Uwarunkowania zagranicznej polityki energetycznej Niemiec

W procesie kreowania zagranicznej polityki energetycznej RFN uwzględnia się strukturę zużycia energii pierwotnej (mieszanka energetyczna) i produkcji krajowej, stopień zależności od importu energii i dywersyfikacji źródeł dostaw oraz zróżnicowanie szlaków transportowych i infrastruktury importowej.

Struktura zużycia energii pierwotnej oparta jest w dużym stopniu na paliwach kopalnych. W 2019 roku ich udział w zużyciu energii pierwotnej wyniósł 84,5%, w tym: olei mineralnych 35,3% (1990: 35%), gazu ziemnego 24,9% (1990: 15,4%), węgla kamiennego 8,8% (1990: 15,5%) i węgla brunatnego 9,1% (1990: 21,5%). Natomiast udział energii jądrowej w strukturze zużycia energii pierwotnej stanowił 6,4% (1990: 11,2%). W proces transformacji energetycznej wpisana jest rezygnacja z wykorzystywania energii jądrowej (*Atomausstieg*), a jej podstawę prawną stanowi znowelizowana ustawa o pokojowym wykorzystaniu energii jądrowej i ochronie przed jej zagrożeniami (*Gesetz über die friedliche Verwendung der Kernenergie und den Schutz gegen ihre Gefahren*), która weszła w życie 6 sierpnia 2011 roku. Działające obecnie elektrownie jądrowe będą wyłączane stopniowo: w 2021 roku Grohnde, Gundremmingen C i Brokdorf; w 2022 roku Isar 2, Emsland i Neckarwestheim 2. Systematycznie rośnie udział odnawialnych źródeł energii w mieszance energetycznej Niemiec; w 2019 roku wyniósł on 14,8% (1990: 1,3%)¹¹. Niebagatelne znaczenie w procesie zwiększenia produkcji energii ze źródeł odnawialnych miała ustawa o pierwszeństwie odnawialnych źródeł energii (*Gesetz für den Vorrang Erneuerbarer Energien*) z 29 marca 2000 roku, kilkukrotnie nowelizowana, a następnie po rewizji od 2014 roku jako ustawa o rozbudowie odnawialnych źródeł energii (*Gesetz für den Ausbau erneuerbarer Energien*), znowelizowana w 2017 roku. Stopniowe wycofywanie energii jądrowej (do końca 2022 roku), zakończenie krajowego wydobycia węgla kamiennego (koniec 2018 roku), planowana rezygnacja z wytwarzania energii elektrycznej z węgla (*Kohleausstieg*, do 2038 roku) i rozwój odnawialnych źródeł energii będą rozstrzygające dla kształtu mieszanki energetycznej w perspektywie średnio- i długoterminowej¹².

Struktura pozyskiwania energii pierwotnej w Niemczech podlega zmianom. Dla porównania w 2019 roku udział rodzimych nośników energii w zużyciu energii pierwotnej wyniósł 27,9% i był znacznie poniżej poziomu z 1990 roku (około 43%). Przy czym udział odnawialnych źródeł energii w pozyskiwaniu energii pierwotnej stanowił 53,2%, węgla brunatnego – 33,2%, gazu ziemnego – 5,4%, ropy naftowej – 2,3%. W okresie 1990–2019 odnotowano znaczący spadek udziałów krajowego węgla kamiennego (1990: 2089 petadżuli – PJ; 2019: 0,0 PJ), ropy naftowej (1990: 151 PJ; 2019: 82 PJ) i gazu ziemnego (1990: 575 PJ; 2019: 192 PJ) w pokryciu zapotrzebowania na energię pierwotną. Zwiększał się natomiast udział odnawialnych źródeł energii – w 2019 roku: 1906 PJ (1990: 196 PJ)¹³. W ocenie ekspertów utrzymanie tendencji wzrostowej

¹¹ *Energieverbrauch in Deutschland im Jahr 2019*, Arbeitsgemeinschaft Energiebilanzen e. V., stan marzec 2020, s. 4.

¹² *Ibidem*, s. 2–3.

¹³ *Ibidem*, s. 9.

w pozyskiwaniu energii ze źródeł odnawialnych może zmniejszyć zapotrzebowanie na importowane surowce energetyczne. W 2019 roku wydobyto w Niemczech około 1,93 mln ton ropy naftowej, przy czym w Szlezwiku-Holsztynie i Dolnej Saksonii wyprodukowano łącznie około 1,7 mln ton surowca (co odpowiada 88,98% całkowitej produkcji). Rezerwy ropy naftowej wynosiły na dzień 1 stycznia 2019 roku 29 mln ton. W 2019 roku wyprodukowano w Niemczech blisko 6,1 mld m sześć. gazu ziemnego, przy czym wydobycie w Dolnej Saksonii stanowiło 96,83% łącznej produkcji surowca. Rezerwy gazu ziemnego wynosiły na dzień 1 stycznia 2019 roku 54,4 mld m sześć. Wydobycie gazu ziemnego w RFN rozpoczęło się w latach sześćdziesiątych XX wieku, przy czym jeszcze w 2003 roku produkcja surowca osiągnęła wielkość około 22 mld m sześć., a po 2004 roku systematycznie spadała¹⁴. Wydobycie węgla kamiennego zakończono w 2018 roku wraz z zamknięciem dwóch ostatnich kopalń Ibbenbüren i Prosper-Haniel. Tym samym od 2019 roku zapotrzebowanie na węgiel kamienny pokrywane jest wyłącznie dostawami z zagranicy. W 1990 roku węgiel brunatny był kluczowym rodzimym surowcem z 50,5% udziałem w produkcji energii (356,5 mln ton). W 2019 roku wydobyto 131,3 mln ton węgla brunatnego (spadek o 21% wobec poziomu wydobycia w 2018 roku). Rezerwy węgla brunatnego szacowane są na około 32 Gt, a zasoby – 36,5 Gt¹⁵.

W 2019 roku zależność Niemiec od importu surowców energetycznych ogółem była nieco poniżej 71%. W przypadku uranu, węgla kamiennego, ropy naftowej i gazu ziemnego wyniosła odpowiednio – 100%, 100%, 98% i 94%. Niemcy najprawdopodobniej będą polegać na imporcie nie tylko uranu, lecz również całkowicie ropy naftowej i gazu ziemnego¹⁶. Do głównych dostawców gazu ziemnego (wolumen importu w 2019 roku: 1712 mld kilowatogodzin [kWh]) zalicza się Rosję, Holandię i Norwegię. Gaz ziemny jest przesyłany do Niemiec rurociągami przez Morze Północne z Norwegii (*Norpipe*, *Europipe* I oraz II), z Holandii, jak i przez Polskę (pochodzący z Rosji), bezpośrednio z Federacji Rosyjskiej po dnie Morza Bałtyckiego (*Nord Stream* 1; w realizacji *Nord Stream* 2), oraz przez Czechy i Austrię (pochodzący z Rosji), Danię i Belgię (pochodzący z Holandii i Wielkiej Brytanii)¹⁷. Dzięki rozbudowanej infrastrukturze przesyłowej gazu ziemnego Niemcy mogą stać się w przyszłości centrum dystrybucji tego surowca w Europie Środkowej. Ponadto istnieją połączenia infrastrukturalne z terminalami LNG w Dunkierce, Rotterdamie i Zeebrugge¹⁸. W porozumieniu koalicyjnym CDU, CSU i SPD z 12 marca 2018 roku zadeklarowano budowę w Niemczech infrastruktury gazu

¹⁴ *Die E&P-Industrie in Zahlen. Statistischer Bericht 2019*, Bundesverband Erdgas, Erdöl und Geoenergie e. V., Hannover 2020, s. 5, 10, 13; *Erdöl und Erdgas in der Bundesrepublik Deutschland 2019*, Landesamt für Bergbau, Energie und Geologie, Hannover 2020, s. 1, 2.

¹⁵ Statistik der Kohlenwirtschaft e.V., <https://kohlenstatistik.de/daten-fakten/> (dostęp: 20 lutego 2020).

¹⁶ *Energieverbrauch in Deutschland...*, s. 8.

¹⁷ *Versorgungssicherheit bei Erdgas. Monitoring-Bericht nach § 51 EnWG*, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, luty 2019, s. 18.

¹⁸ Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. Martin Neumann, Michael Theurer, Reinhard Houben, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP *Europäische Gasversorgung und Förderung von Flüssiggas*, Deutscher Bundestag, Drucksache 19/10851, 13 czerwca 2019, s. 5.

skroplonego. Inwestorzy z sektora prywatnego planują budowę terminali LNG w następujących lokalizacjach: Brunsbüttel, Rostock, Stade i Wilhelmshaven, przy czym uruchomienie pierwszego terminalu gazu skroplonego jest planowane w 2022 roku¹⁹. RFN importowała w 2019 roku 86 mln ton ropy naftowej. Najważniejszymi dostawcami surowca były: Rosja (31,5%), Norwegia (11,3%), Wielka Brytania (11,9%), Kazachstan (7,6%), Libia (9,7%), Stany Zjednoczone (6,2%) i Nigeria (6,1%). W podziale na obszar produkcji zauważalny jest spadek udziału dostaw ropy naftowej z państw poradzieckich z 47,9% (2018) do 42,3%. Natomiast państwa należące do OPEC (2018: 22,6%) i państwa basenu Morza Północnego (2018: około 21%) odnotowały wzrost udziału – odpowiednio 23,7% i 24,2%²⁰. W 2019 roku import węgla kamiennego (i produktów jego przeróbki) zmniejszył się o 8% w porównaniu z 2018 rokiem i wyniósł 39 mln ton. Głównymi dostawcami węgla kamiennego były: Rosja (45,1%), USA (19%), Australia (11,3%), Kolumbia (4,9%), Polska (3,3%), Kanada (3,1%) i RPA (1,8%)²¹. Zapotrzebowanie na naturalny uran (1644 ton) pokrywają dostawy z USA, Francji i Holandii gwarantowane zawartymi z producentami długoterminowymi umowami.

Rozwój i cele zagranicznej polityki energetycznej Niemiec

„Polityka zagraniczna w dziedzinie energii” jest konsekwencją kryzysów energetycznych z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. W celu zmniejszenia zależności od importu ropy naftowej (tzw. *Weg vom Öl*) z Bliskiego Wschodu zostały sformułowane następujące cele polityki energetycznej RFN, które w kolejnych latach podlegały modyfikacjom:

– Zwiększenie wykorzystania krajowych źródeł energii, takich jak węgiel kamienny, oraz „quasi-krajowych”, tj. energii jądrowej. Innymi słowy, zapewnieniu bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego służyć miał wzrost wolumenu rodzimej produkcji węgla kamiennego i rozwój energetyki jądrowej.

– Dywersyfikacja źródeł dostaw, czyli pozyskiwanie surowców energetycznych z jak największej liczby państw. W praktyce podjęto działania promujące wydobycie ropy naftowej na Morzu Północnym, jak również zainicjowano import gazu ziemnego ze Związku Radzieckiego (pierwsze dostawy miały miejsce w 1973 roku) i z Norwegii (dostawy rozpoczęły się w 1977 roku)²². Na początku lat siedemdziesiątych trzy czwarte zapotrzebowania na surowiec pokrywane było z własnych źródeł, przy czym gaz ziemny zaczął stopniowo zyskiwać na znaczeniu, choć import ropy naftowej pokrywał około połowy zapotrzebowania na energię pierwotną. Warto odnotować, że od 1963 roku gaz ziemny importowano z Holandii, a od 1984 roku z Danii.

¹⁹ *Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*, 19. Legislaturperiode, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/koalitionsvertrag-zwischen-cdu-csu-und-spd-195906> (dostęp: 30 kwietnia 2020).

²⁰ *Energieverbrauch in Deutschland...*, s. 11.

²¹ *Ibidem*, s. 19.

²² W. Fischer, J.-F. Hake, D. Martinsen, M. Sander, *Das deutsche Energiesystem im Übergang*, „Wirtschaftspolitische Blätter” 2009, nr 4, s. 590.

Podjęto również działania w zakresie oszczędzania energii i zwiększania efektywności energetycznej, zwłaszcza po 1983 roku. W politykę energetyczną zjednoczonych Niemiec wpisano cel zredukowania obciążenia środowiska spowodowanego użytkowaniem energii, a następnie uzupełniano o dążenia do kształtowania struktury zaopatrzenia energetycznego w kontekście ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, w tym poprzez rozwój odnawialnych źródeł energii²³. Innymi słowy, powiązano politykę energetyczną z ochroną środowiska i klimatu.

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku i na początku XXI wieku dostrzeżono konieczność działań na rzecz realizacji celu zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia także w wymiarze międzynarodowym. Rozwijanie współpracy z państwami-producentami, państwami-konsumentami i państwami tranzytowymi surowców energetycznych zostało określone jako jeden z głównych celów polityki zagranicznej Niemiec niejako w odpowiedzi na rosyjsko-ukraiński kryzys gazowy z początku 2006 roku. Ówczesny minister spraw zagranicznych Frank-Walter Steinmeier, przemawiając 5 lutego 2006 roku na 42. Monachijskiej Konferencji ds. Bezpieczeństwa (*Münchener Sicherheitskonferenz*), zauważył, że „skończoność zasobów paliw kopalnych”, a co za tym idzie – „problemy z dostępem do energii po przystępnej cenie stają się źródłem sporów”. „Dlatego [...] globalne bezpieczeństwo w XXI wieku będzie nierozzerwalnie związane z bezpieczeństwem energetycznym”. „[...] niemiecka polityka zagraniczna i bezpieczeństwa, musi zmierzyć się z tym [...] wyzwaniem”²⁴. W podobnym tonie wypowiedział się 23 marca 2006 roku na łamach „Handelsblatt”, precyzując, że stanowi ona wkład w zapewnienie bezpieczeństwa zaopatrzenia Niemiec „poprzez zmniejszenie jednostronnej zależności energetycznej, [...] jak i reprezentowanie niemieckich innowacyjnych koncepcji energetycznych i ochrony klimatu na arenie międzynarodowej”. W nawiązaniu do rosyjsko-ukraińskiego kryzysu gazowego zaznaczył, że „istniejące w Europie formy współpracy energetycznej należy silniej nakierować na nowe wyzwania [...]” (w tym kontekście wymieniony został *Traktat Karty Energetycznej*). Natomiast w kontekście wsparcia regionalnej współpracy energetycznej w Europie podkreślił znaczenie *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Energetyczną*, podpisanego 25 października 2005 roku w Atenach. Ponadto zaakcentował potrzebę rozwijania współpracy Unii Europejskiej z czołowymi producentami (Rosja), konsumentami energii (USA, Chiny, Indie) i państwami tranzytowymi surowców energetycznych²⁵.

O potrzebie zakotwiczenia problemu bezpieczeństwa dostaw w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec świadczą zapisy opublikowanej 25 października 2006 roku „Białej księgi polityki bezpieczeństwa Niemiec i przyszłości Bundeswehry” (*Weißbuch 2006 zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr*). W dokumencie podkreślono znaczenie dla przyszłości Niemiec (i Europy) „pewnego,

²³ Szerzej: B. Molo, *Polityka bezpieczeństwa energetycznego...*

²⁴ *Europe and the World – Prospects for Cooperation on Global Security Issues*, Speech by Frank-Walter Steinmeier, Federal Minister for Foreign Affairs, at the 42nd Munich Conference on Security Policy, 5 lutego 2006, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/060205-russiaeu-ropeandworld/232772> (dostęp: 30 kwietnia 2020).

²⁵ F.-W. Steinmeier, „*Energie-Aussenpolitik ist Friedenspolitik*”. *Gastkommentar*, „Handelsblatt”, 23 marca 2006, s. 3.

zrównoważonego i odpowiadającego wymogom konkurencji zaopatrzenia energetycznego”. Stwierdzono, że rosnąca zależność Niemiec (i Europy) od surowców energetycznych wymusza intensyfikację dialogu i współpracy między państwami producentami i tranzytowymi surowców energetycznych oraz konsumentami energii²⁶.

W kontekście wypracowania założeń zintegrowanej polityki energetyczno-klimatycznej Niemiec (do 2020 roku) ważne były szczyty energetyczne z lat 2006 i 2007. Punktem wyjścia szczytu energetycznego 9 października 2006 roku były raporty trzech grup roboczych, w tym dotyczący międzynarodowych aspektów polityki energetycznej Niemiec. Stwierdzono, że dzięki równoczesnemu przewodnictwu w 2007 roku w Unii Europejskiej i grupie G8 RFN zyskała szansę współkształtowania polityki międzynarodowej w dziedzinie energii i ochrony klimatu. W raportach zawarto szereg propozycji, w tym dialogi energetyczne z producentami, konsumentami i państwami tranzytowymi surowców energetycznych oraz dywersyfikację źródeł energii, dróg transportu i dostawców²⁷. Podczas szczytu energetycznego 3 lipca 2007 roku w przedstawionych raportach grup roboczych (traktujących również o międzynarodowych aspektach polityki energetycznej) w odniesieniu do dywersyfikacji szlaków transportu i dostawców podkreślono znaczenie budowy gazociągu *Nord Stream* dla Niemiec oraz postulowano rozbudowę bilateralnego partnerstwa energetycznego z Federacją Rosyjską i Norwegią²⁸.

Podobnie w koncepcji polityki energetycznej (*Energiekonzept für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung*) przyjętej przez rząd federalny 28 września 2010 roku zapisano, że „dywersyfikacja źródeł energii, państw importujących i szlaków dostaw jest jednym z głównych komponentów zagranicznej polityki energetycznej Niemiec [...]. Kolejnym ważnym celem niemieckiej polityki energetycznej są ramy prawne dla międzynarodowych stosunków energetycznych. Rząd federalny będzie wspierał tę koncepcję [...] na arenie międzynarodowej poprzez [...] współpracę dwustronną i regionalną”²⁹.

W kontekście kryzysu ukraińskiego 2014 roku zależność Niemiec od importu gazu ziemnego i ropy naftowej z Rosji stała się ponownie przedmiotem zainteresowania opinii publicznej. Kryzys na Ukrainie zwracał uwagę na czynniki geopolityczne, które mają znaczący wpływ na bezpieczeństwo dostaw. Podkreślano przy tym, że Niemcy potrzebują zagranicznej polityki energetycznej, aby zharmonizować – w kontekście transformacji energetycznej – współpracę z dostawcami, odbiorcami i państwami tranzytowymi, jak również państwami partnerskimi UE. Innymi słowy, należy ściślej powiązać cele polityki energetycznej i klimatycznej z polityką zagraniczną RFN. Eksperti wskazywali, że „polityka zagraniczna w dziedzinie energii” została zaniedbana w procesie

²⁶ *Weißbuch 2006 zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr*, Bundesministerium der Verteidigung, Berlin 2006, s. 22.

²⁷ *Bericht der Arbeitsgruppe 1 „Internationale Aspekte“ zum Energiegipfel am 9. Oktober 2006*, 25 września 2006, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Auswärtiges Amt.

²⁸ *Bericht der Arbeitsgruppe 1 „Internationale Aspekte“ zum Energiegipfel am 3. Juli 2007*, 22 czerwca 2007, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Auswärtiges Amt.

²⁹ *Energiekonzept für eine umweltschonende, zuverlässige und bezahlbare Energieversorgung*, 28 września 2010, s. 34, http://www.bundesregierung.de/Content/DE/_Anlagen/2012/02/energiekonzept-final.pdf?__blob=publicationFile (dostęp: 30 kwietnia 2020).

transformacji energetycznej, ponieważ kwestia bezpieczeństwa dostaw została zredukowana w znacznym stopniu do problemu stabilności systemu elektroenergetycznego³⁰.

W ramach zainicjowanej w 2014 roku przez Urząd Spraw Zagranicznych debaty o rewizji znaczenia i odpowiedzialności polityki zagranicznej RFN w kształtowaniu pokoju i bezpieczeństwa globalnego (*Review 2014*) podjęta została kwestia zagranicznej polityki energetycznej. Podobnie jak w przywołanych już dokumentach zwrócono uwagę na konieczność poprawy bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego i niezależności energetycznej, zaakcentowano w związku z tym zintensyfikowanie dialogu z producentami surowców energetycznych, państwami tranzytowymi i dużymi konsumentami energii. W kontekście procesów negocjowania międzynarodowych porozumień ochrony środowiska i klimatu za ważne uznano wspieranie globalnego wzrostu efektywności energetycznej, realizowanie ambitnych celów redukcji emisji gazów cieplarnianych i rozwijanie energetyki odnawialnej³¹.

Natomiast w „Białej księdze polityki bezpieczeństwa i przyszłości Bundeswehry” z 2016 roku (*Weißbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*) skupiono się na „zagrożeniu dla międzynarodowych szlaków handlowych i przesyłowych” (także dostaw energii), wywołanym przez rozpad państw i kryzysy regionalne, jak również aktorów pozapaństwowych, tj. ze strony terrorystów i piratów oraz polityczne, gospodarcze lub wojskowe środki przymusu. W związku z powyższym Niemcy muszą wraz z sojusznikami i partnerami elastycznie wykorzystywać instrumenty polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, aby zapobiegać zakłóceniom i je usuwać³².

O kontynuacji podejścia do łączenia problematyki bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego z polityką zagraniczną i bezpieczeństwa RFN świadczy podkreślenie we wspomnianej już umowie koalicyjnej CDU, CSU i SPD z 2018 roku, że „w ciągu najbliższych kilku lat rozstrzygnie się, które normy i zasady w polityce handlowej, klimatycznej i energetycznej będą kształtować porządek międzynarodowy”. Stąd też zapowiedź wzmocnienia organizacji międzynarodowych, jak Międzynarodowa Agencja Energii (International Energy Agency, IEA)³³.

Instrumenty zagranicznej polityki energetycznej Niemiec

Zagraniczna polityka energetyczna ma wymiar międzysektorowy, łączy bowiem kwestie z zakresu polityki energetycznej z polityką bezpieczeństwa, polityką klima-

³⁰ K. Westphal, *Deutschland braucht eine neue Energie-Außenpolitik*, Berlin, 28 marca 2014, <https://www.swp-berlin.org/kurz-gesagt/deutschland-braucht-eine-neue-energie-aussenpolitik/> (dostęp: 30 kwietnia 2020).

³¹ *Review 2014 – Außenpolitik Weiter Denken*, Auswärtiges Amt 2015, <https://www.auswaertiges-amt.de/blueprint/servlet/blob/269656/d26e1e50cd5acb847b4b9eb4a757e438/review2014-abschlussbericht-data.pdf> (dostęp: 1 maja 2020). Zob. B. Molo, *Zagraniczna polityka energetyczna a bezpieczeństwo energetyczne Niemiec – niektóre aspekty*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2018, t. 12, nr 1, s. 131.

³² *Weißbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf> (dostęp: 1 maja 2020).

³³ *Ein neuer Aufbruch...*, s. 153–154.

tyczną, gospodarczą i rozwojową³⁴. W procesie realizacji celów zagranicznej polityki energetycznej poza Urzędem Spraw Zagranicznych – który koordynuje europejską i międzynarodową politykę energetyczno-klimatyczną rządu federalnego i stosuje klasyczne instrumenty polityki zagranicznej w celu kształtowania stosunków dwustronnych (także wielostronnych) w dziedzinie energii³⁵ – uczestniczą Federalne Ministerstwo Gospodarki i Energii (Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, BMWi), Federalne Ministerstwo Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Reaktorów (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, BMU), Federalne Ministerstwo Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, BMZ) oraz w ograniczonych zakresach: Federalne Ministerstwo Finansów (Bundesministerium der Finanzen, BMF), Federalne Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych (Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF), Federalne Ministerstwo Obrony (Bundesministerium der Verteidigung, BMVg) oraz Federalne Ministerstwo Polityki Żywnościowej i Rolnictwa (Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, BMEL).

Zagraniczna polityka energetyczna Niemiec jest związana z transformacją energetyczną – przekształceniem systemu energetycznego w kierunku bezpiecznych, niedrogich, przyjaznych dla środowiska i klimatu dostaw energii. Rozwój odnawialnych źródeł energii i zwiększanie efektywności energetycznej, obok rezygnacji z użytkowania elektrowni jądrowych, są filarami transformacji energetycznej. Stąd też cele zagranicznej polityki energetycznej zostały poszerzone o promowanie we współpracy dwu- i wielostronnej działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej i rozbudowy energetyki odnawialnej, przy równoczesnym wspieraniu wymiany gospodarczej i naukowej między niemieckimi firmami i instytucjami badawczymi a partnerami z zagranicy³⁶.

Zagraniczna polityka energetyczna RFN opiera się na dywersyfikacji ryzyka poprzez polityczne oflankowanie projektów rodzimych przedsiębiorstw (m.in. zapewniania dostępu do zagranicznych źródeł energii; dywersyfikacji dostawców energii i szlaków transportowych). Istotne jest przy tym zwłaszcza bezpośrednie wsparcie udzielane w negocjacjach handlowych ze stroną trzecią, powiązanie projektów pomocy rozwojowej z interesami w dziedzinie energii, wspieranie tworzenia pożądanych warunków ramowych dla zrównoważonej polityki energetycznej i rynków otwartych na inwestycje pochodzące z Niemiec oraz dzielenie się doświadczeniami i sprawdzonymi rozwiązaniami z procesu transformacji energetycznej z państwami partnerskimi³⁷.

Zagraniczna polityka energetyczna RFN obejmuje zróżnicowany zestaw instrumentów, w tym inicjatywy dwustronne i wielostronne odzwierciedlające różne formy współpracy oraz programy realizowane na wielu poziomach. W tym kontekście nie do przecenienia są: dobre relacje z państwami-producentami paliw kopalnych, sytuacja

³⁴ Antwort der Bundesregierung auf die Große Anfrage der Abgeordneten Jürgen Trittin, Dr. Frithjof Schmidt, Oliver Krischer, weiterer Abgeordneter und der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen, *Schlüssel für eine globale, ökologische und gerechte Energieaußenpolitik*, Deutscher Bundestag, Drucksache 18/11694, 27 marca 2017, s. 1–2.

³⁵ B. Molo, *Polityka bezpieczeństwa energetycznego...*, s. 125.

³⁶ Antwort der Bundesregierung auf..., s. 42–43.

³⁷ Ibidem, s. 38.

wewnętrzna w tych państwach oraz ich zapotrzebowanie na energię, stosunki z potencjalnymi alternatywnymi dostawcami surowców energetycznych i rola innych państw-importerów surowców energetycznych, zwłaszcza o rosnącym zapotrzebowaniu na energię, jak np. Chiny czy Indie. Stąd też rozbudowa stosunków politycznych z państwami-producentami i państwami tranzytowymi surowców energetycznych w celu zagwarantowania stabilnych warunków realizacji projektów inwestorów niemieckich (szerzej europejskich), a w perspektywie długoterminowej zapewnieniu niezawodności i przystępności cenowej importowanej energii, stanowią ważny element zagranicznej polityki energetycznej. Ponadto rozwijanie współpracy z dużymi konsumentami energii (Chiny, Indie, Brazylia), a także z państwami-producentami (Rosja) w obszarze efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii ma służyć w tych państwach postępowi w budowie bardziej wydajnych systemów energetycznych i większym wykorzystaniu energii ze źródeł odnawialnych, a co za tym idzie – pomóc w ograniczaniu globalnej konkurencji o surowce energetyczne, jak i w ochronie klimatu³⁸.

Poniżej zostaną przedstawione główne instrumenty zagranicznej polityki energetycznej współczesnych Niemiec ze wskazaniem ich przykładowego zastosowania.

– Bilateralne partnerstwa i dialogi energetyczne. Partnerstwa energetyczne zostały zawarte z Algierią, Australią, Brazylią, Chile, Chinami, Indiami, Japonią, Jordanią, Koreą Południową, Marokiem, Meksykiem, Republiką Południowej Afryki, Tunezją, Turcją i Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi. Celem jest wspieranie państw partnerskich głównie w rozwoju energetyki odnawialnej, promowanie efektywności energetycznej oraz rozpowszechnianie technologii niskoemisyjnych. Niemcy prowadzą dialogi energetyczne z Iranem, Kanadą, Kazachstanem, Rosją, Ukrainą i USA (również z wybranymi stanami). Ponadto Federalne Ministerstwo Gospodarki i Energii współpracuje w dziedzinie energii z Białorusią, Egiptem i Etiopią. W 2019 roku Chile, Kanada i Etiopia zostały włączone do dwustronnej współpracy energetycznej. Ponadto prowadzone w ostatnich latach intensywne dialogi energetyczne z Koreą Południową, Japonią, i Jordanią stały się w 2019 roku sformalizowanymi partnerstwami energetycznymi³⁹;

– Zaangażowanie w prace organizacji międzynarodowych, fora i inicjatywy wielostronne, takie jak Międzynarodowa Agencja Energii, Międzynarodowe Forum Energii (International Energy Forum, IEF), Międzynarodowa Agencja Energii Odnawialnej (IRENA, powołana w 2009 roku z inicjatywy Niemiec w celu promowania światowej ekspansji energetyki odnawialnej), spotkania ministerialne ds. czystej energii (*Clean Energy Ministerial*, CEM; w ramach grupy roboczej ds. energii słonecznej i wiatrowej, przy wsparciu Niemiec, został zainicjowany *Globalny Atlas potencjału odnawialnych źródeł energii*, który jest tymczasem realizowany w ramach organizacji IRENA), *Renewable Energy Policy Network for the 21st Century* (REN21), *International Partnership for Energy Efficiency Cooperation* (IPEEC) i *SeforALL-Initiative*. Ponadto rząd federal-

³⁸ *Ziele internationaler Energiepolitik*, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Textsammlungen/Energie/internationale-energiepolitik.html> (dostęp: 30 kwietnia 2020).

³⁹ *Energiepartnerschaften und Energiedialoge. Jahresbericht 2019*, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, stan kwiecień 2020, https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Publikationen/Energie/jahresbericht-energiepartnerschaften-2019.pdf?__blob=publicationFile&v=10 (dostęp: 4 maja 2020).

ny jest zaangażowany w utworzone w 2007 roku Partnerstwo Energetyczne Afryka–UE (*Africa–EU Energy Partnership*) i w program pomocy Banku Światowego w zarządzaniu sektorem energetycznym (*Energy Sector Management Assistance Program*, ESMAP)⁴⁰;

– Udział w inicjatywach grup G7(G8) i G20. W 2014 roku w Rzymie ministrowie ds. energii zdecydowali o większym zaangażowaniu G7 w poprawę bezpieczeństwa energetycznego, w konsekwencji czego podczas prezydencji Niemiec w grupie, z inicjatywy ówczesnego ministra gospodarki Sigmara Gabriela, ministrowie ds. energii dyskutowali o potrzebie zapewnienia zrównoważonych dostaw energii, tzn. o pogodzeniu konkurencyjności i ochrony klimatu w procesie zapewniania zaopatrzenia energetycznego. Podczas dwudniowego szczytu 11–12 maja 2015 roku w Hamburgu ministrowie ds. energii zatwierdzili inicjatywę G7 na rzecz zrównoważonego bezpieczeństwa energetycznego (*G7-Hamburg-Initiative für Nachhaltige Energiesicherheit*) i odnotowali ją we wspólnym komunikacie (*gemeinsame Communiqué der G7-Energieminister*)⁴¹. RFN wspiera inicjatywę na rzecz odnawialnych źródeł energii w Afryce (*Africa Renewable Energy Initiative*, AREI), która została zapoczątkowana w 2015 roku na szczycie G7 z partnerami z Afryki, a powołana sześć miesięcy później na Światowej Konferencji Klimatycznej w Paryżu. Ponadto Niemcy angażują się w rozwój Globalnego Partnerstwa Bioenergetycznego (GBEP), które zostało zainicjowane przez G8 [stosowany zapis znalazł się w „Planie Działania z Gleneagles”, *Gleneagles Plan of Action*, z 2005 roku, G8+5 (Brazylia, Chiny, Indie, Meksyk, RPA)] i powołane w 2006 roku. Podczas przewodnictwa Niemiec w G20 w okresie 1 grudnia 2016–30 listopada 2017 roku rząd federalny zaangażował się na rzecz ustanowienia partnerstwa G20–Afryka (*G20–Africa–Partnership*). Kwestiami szczególnie akcentowanymi przez rząd federalny były rozbudowa infrastruktury i poprawa dostępu do zrównoważonej energii⁴²;

– Zaangażowanie w ustanowienie międzynarodowych mechanizmów służących konsultacjom w dziedzinie energii. Przykładem może być konferencja, która odbyła się 3 grudnia 2007 roku w Berlinie (podczas prezydencji RFN w G8) „Impulsy polityki zagranicznej na rzecz bezpiecznego i zrównoważonego zaopatrzenia w energię i ochrony klimatu”⁴³. Inny instrument to Berliński Dialog Transformacji Energetycznej (*Berlin Energy Transition Dialogue*, BETD), coroczna konferencja (od 2015 roku) z udziałem ekspertów z zagranicy. RFN jest inicjatorem cyklicznych międzynarodowych konferencji

⁴⁰ Zob. *Energieaußenpolitik*, Auswärtiges Amt, 20 sierpnia 2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/energie/energieaussenpolitik/205854> (dostęp: 5 maja 2020); *Internationale Energiepolitik*, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Textsammlungen/Energie/internationale-energiepolitik.html> (dostęp: 5 maja 2020).

⁴¹ *G7-Energieministertreffen in Hamburg, Communiqué, Hamburg G7-Initiative für nachhaltige Energiesicherheit*, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/E/energieministertreffen-hamburg-kommunique.pdf?__blob=publicationFile&v=5 (dostęp: 5 maja 2020).

⁴² Zob. *Die deutsche G20-Präsidentschaft*, <https://www.g20germany.de/Webs/G20/DE/G20/Themen/themen.html> (dostęp: 5 maja 2020).

⁴³ Antwort der Bundesregierung auf die Große Anfrage der Abgeordneten Jürgen Trittin, Winfried Nachtwei, Volker Beck (Köln), weiterer Abgeordneter und der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen, *Zur Energieaußenpolitik der Bundesregierung*, Deutscher Bundestag, Drucksache 16/13276, 28 maja 2009, s. 9.

poświęconych rozwojowi odnawialnych źródeł energii (*International Renewable Energy Conferences*, IRECs) w ramach wspomnianej już sieci REN21. Zapoczątkowane one zostały konferencją *Renewables2004* w Bonn w dniach 1–4 czerwca 2004 roku. Na zaproszenie rządu federalnego uczestnicy ze 154 państw dyskutowali wówczas o możliwych sposobach wspierania produkcji i wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Podsumowanie

W obliczu zależności od importu paliw kopalnych, bezpieczeństwo zaopatrzenia energetycznego Niemiec jest determinowane w pewnej mierze przez czynniki zewnętrzne. W konsekwencji tego jeden z głównych celów polityki energetycznej – bezpieczeństwo dostaw – został wprowadzony na agendę polityki zagranicznej Niemiec kolejnych rządów federalnych. Stąd też w procesie zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego wykorzystywane są, obok środków ekonomicznych i technologicznych, także instrumenty polityki zagranicznej. Jak dotąd nie została przygotowana odrębna koncepcja zagranicznej polityki energetycznej, niemniej jednak założenia, cele i instrumenty jej realizacji zostały wkomponowane w dokumenty rządu federalnego względnie ministerstw federalnych, w ramach określonego dla nich zakresu kompetencji. Niemcy angażują się w rozwijanie przyjaznych dla środowiska i klimatu rynków energii w ramach współpracy dwu- i wielostronnej. Rząd federalny utrzymuje kontakty z państwami-producentami i państwami tranzytowymi względu na ich znaczenie dla zaopatrzenia Niemiec w surowce energetyczne, jak również z państwami-konsumentami energii, szczególnie poprzez partnerstwa i dialogi energetyczne. Ponadto inicjuje względnie angażuje się we współpracę w organizacjach i forach międzynarodowych w zakresie „czystych technologii energetycznych”, rozwijania odnawialnych źródeł energii i poprawy efektywności energetycznej. Zapewnieniu bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego Niemiec służą narzędzia polityki zagranicznej, jak dyplomatyczne wsparcie dla projektów dywersyfikacji źródeł dostaw i dróg transportu, eksportu innowacyjnych rozwiązań energetycznych oraz tworzenia stabilnych warunków do realizacji projektów energetycznych niemieckich przedsiębiorstw.

Abstract

Contemporary German Foreign Energy Policy: Determinants – Goals – Instruments

The paper presents selected issues of German foreign energy policy in terms of determinants-goals-instruments. The factors taken into account in the process of creating foreign energy policy are discussed: the structure of primary energy consumption and of domestic production, the degree of dependence on energy imports and of diversification of supply sources, diversification of transport routes and import infrastructure. The development and goals of foreign energy policy were presented as well as the main instruments for the implementation of energy interests in bilateral and multilateral cooperation were indicated. The problem of defining foreign energy policy was also researched.

Keywords: Germany, foreign energy policy, energy cooperation, energy security, energy resources.